

Stanje maloljetničke delinkvencije na području opštine Derventa

Nebojša MACANOVIC^{*1}, Dejana DUJAKOVIĆ²

¹Univerzitet u Banjoj Luci – Fakultet političkih nauka, Bosna i Hercegovina

²Centar za socijalni rad Derventa, Derventa, Bosna i Hercegovina

Maloljetnička delinkvencija je jedan od najznačajnijih društvenih problema današnjice zbog svojih negativnih emocionalnih, fizičkih i ekonomskih posljedica koji se osjećaju u zajednicama u savremenom društvu. Proučavanje kriminalnog djelovanja maloljetnika za društvo je od posebnog značaja i zbog toga što se iz redova maloljetnih delinkvenata često javljaju punoljetni izvršioci krivičnih djela pa se kroz proučavanje obima, strukture i dinamike delinkvencije mlađih može pratiti i uspješnost provođenja društvene politike prema mlađima uopšte. Upravo i cilj našeg rada bio je da kroz analizu podataka koji su dostupni u Centru za socijalni rad Derventa utvrdimo broj maloljetnih počinilaca krivičnih i prekršanih djela koji su registrovani u proteklih deset godina na ovom području. Ukaživanjem na strukturu izvršenih krivičnih i prekršajnih dijela osvrnućemo se i na porodični status maloljetnika, njihove socio-ekonomske prilike u kojima žive, njihov vaspitno-obrazovni status i druge faktore koji utiču na pojavu ove društveno negativne pojave. Polazeći od ovih indikatora mi zapravo želimo ukazati i na efikasnost novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku koji je stupio na snagu 2010 godine. Svakako da ovaj primjer analize stanja maloljetničke delinkvencije na području opštine Derventa može biti jedan pokazatelj efikasnosti ovog zakona, kao i ukazati na neke druge smjernice kada je u pitanju rad sa ovakvom populacijom mlađih.

Ključne riječi: maloljetni delinkvent, porodica, škola,
vaspitne preporuke, društvo

*

Nebojša Macanović, nebojsa.macanovic@fpn.unibl.org

Uvod

Rat i period poslije rata u našoj zemlji doveo je do niza promjena koje se ogledaju u ekonomskoj i političkoj krizi društva, izmjenama u sistemu vrijednosti, korupciji i nemogućnosti društva da se prilagodi novonastalim uslovima. Nezaposlenost, siromaštvo, nemoć i nesnalaženje pojedinca u društvu dovodi do pojave agresivnosti pojedinih članova porodice, alkoholizma, pomanjkanja emocionalne topline prema članovima porodice. Ovakve krize porodice i društva najviše pogađaju maloljetnike kao najosjetljiviju populaciju u društvu, pri čemu se njihove reakcije na takve krize često ispoljavaju u asocijalnim ponašanjima. Stoga se postavlja pitanje efikasne reakcije cjelokupnog pravnog sistema kako u pogledu preventivnog reagovanja društva na prestupnička ponašanja mlađih tako u pogledu kontrole vodenja postupka prema maloljetnim prestupnicima i sistema krivičnih sankcija i njihovog izvršenja prema maloljetnim počiniocima.

Cilj svakog društva je blagovremeno otkrivanje, sprečavanje i suzbijanje svakog asocijalnog ponašanja maloljetnika i pri tome uspostavljanje snažnije kontrole nad maloljetnicima. Da bi društvo uspjelo u tome potrebno je stvoriti preduslove u oblasti socijalne politike, zakonodavstva, obrazovanja i pravosuđa. Potrebno je izvršiti edukaciju svih onih koji su odgovorni za ponašanje maloljetnika od onih koji trebaju prepoznati problem u porodici, školi, društvu, do onih koji trebaju otkriti i spriječiti maloljetnog učinjocu u vršenju protivpravnih dijela, odnosno provesti postupak kažnjavanja i izvršenja kazne za eventualno učinjen prestup (Demirović, 2015). Kako se radi o licima sa posebnim psihofizičkim karakteristikama to je potrebno i drugačiji oblik društvenog reagovanja. Stoga u savremenim krivičnim zakonodavstvima maloljetni učinjoci krivičnih dijela imaju drugačiji pravni položaj od punoljetnih učinilaca.

Određivanje dugačijeg pravnog položaja maloljetnika je preporuka i međunarodnih organizacija. Tako Standardna minimalna Pravila Ujedinjenih nacija (Pekinška pravila) ističu primjenu vansudskih postupaka prema maloljetniku, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za mjere alternativne institucionalnom tretmanu (Tokijska pravila) ističu da kada je god to moguće prema maloljetniku se izriču neformalne mjere da bi se izbjegla formalnost postupka prema maloljetnom učinjocu krivičnog djela.

Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije pravi iskorak u odnosu na ranija zakonska rješenja

u postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku i objedinjuje odredbe materijalnog i procesnog prava u jedinstven zakon. Usvajaju se preporuke međunarodnih organizacija i međunarodne kovencije u pogledu prava djeteta i primjene alternativnih mjera prema njima. Uvodi se obaveza edukacije svih učesnika u krivičnim postupcima prema maloljetnicima i niz drugih pravila i novina pri čemu se ovaj zakon približava savremenim kvalitetnim svjetskim rješenjima u pogledu postupanja sa maloljetnicima u sukobu sa zakonom.

U današnjem (post)modernom globalnom društvu okupiranim brojnim protivrječnostima, društvenim rizicima, socijalnim nemirima i političkom nestabilnošću, ne treba puno argumenata da bismo dokazali zašto su društvene devijacije prvorazredna tema. Promjene tranzicijskog društva uslovljavaju i promjene u strukturi devijacija koje dobijaju nove forme, dinamiku i promijenjenu kauzalnost. U kontekstu takvog društva koje karakterišu velike „tranzicijske tegobe“ sa izraženim brojnim oblicima društvenih devijacija, razmatranje i izučavanje ovih pojava jeste u isto vrijeme i moralno, humanističko, ekonomsko, sociološko i pravno pitanje (Jugović, 2009).

Pravni položaj maloljetnih učinilaca krivičnih djela

Određivanje posebnog pravnog položaja maloljetnom učiniocu krivičnih djela u odnosu na punoljetne učinioce u krivičnim zakonodavstvima je rezultat dugogodišnjih iskustava i naučnih saznanja da se ličnost maloljetnika formira postepeno u biopsihološkom i socijalnom pogledu, da maloljetnici nisu uvijek u stanju da shvate značaj svojih postupaka i posljedice koje proizilaze iz takvih postupaka kao i da nisu uvijek sposobni da se odupru negativnim uticajima kojima su izloženi. Zbog toga se i pitanje krivične odgovornosti maloljetnika postavlja drugačije nego kod punoljetnih učinilaca (Selman, Mitrović, Ulitilović, Mirkonj, & Šain, 2012). Tako, recimo, postojanje krivične odgovornost u smislu sposobnosti shvatanja značaja djela i mogućnosti upravljanja postupcima kod maloljetnika nije potrebna da bi se primjenila vaspitna mjera. U slučaju kada je izvršilac krivičnog djela stariji maloljetnik utvrđivanje krivične odgovornosti po opštim propisima predstavlja uslov samo za primjenu kazne maloljetničkog zatvora, ali i pored ovog opšteg uslova za utvrđivanje krivične odgovornosti starijeg maloljetnika i za odmjeravanje visine kazne uzima se u vid i stepen zrelosti maloljetnika i vrijeme potrebno za njegovo vaspitanje i stručno osposobljavanje (Zakon o

zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku - član 41. stav 3; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13)

Posebnost pravnog položaja maloljetnika u krivičnom zakonodavstvu vidljiv je i u samoj svrsi izricanja krivičnih sankcija prema njima. Opšta svrha propisivanja i izricanja krivičnih sankcija (Krivični Zakonik Republike Srpske; član 41, stav 3; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 64/17), koja se sastoji u suzbijanju protivpravne djelatnosti kojima se ugrožava ili povređuje vrijednosti zaštićene krivičnim zakonodavstvom, sada se proširuje i u odnosu na maloljetnog izvršioca ona ima svrhu i da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora, kao i obezbeđenjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloljetnika, obezbjedi vaspitanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbijedilo ponovno uključivanje maloljetnika u društvenu zajednicu (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku – član 31; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13).

U cilju potenciranja dobrobiti maloljetnika, maloljetničko krivično zakonodavstvo Republike Srpske uvodi i princip srazmjernosti kojim na još jedan način ukazuje na osobnost postupka prema maloljetniku. Dakle, ovim principom daje se mogućnost izbora i primjene zakonom predviđene sankcije i mjera koje su prilagođene ličnim svojstvima, sredini i prilikama u kojim živi maloljetnik, ali vodeći računa i o srazmjeri s okolnostima i težinom učinjenog krivičnog djela od strane maloljetnika uz uvažavanje i prava lica oštećenog krivičnim djelom (Krivični Zakonik Republike Srpske; član 41, stav 3; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 64/17).

Novim Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku preusmjeravanje od redovnog postupka prestavlja obavezu u krivičnim postupcima prema maloljetniku. Ovim principom je uvedena obaveza tužioca i sudije za maloljetnike da u skladu sa principima i pravilima propisanim zakonom i podzakonskim aktima ne pribjegava vođenju formalnog krivičnog postupka, nego da slučaj maloljetnog učinioca krivičnog djela riješe primjenom vaspitnih preporuka (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku – član 14; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13).

Alternativno reagovanje na kriminalitet maloljetnika

Diverzionalni model u sistemu maloljetničkog pravosuđa

Uvođenje diverzionog modela u sistem maloljetničkog pravosuđa dovodi do zamjene sistema restitutivnih krivičnih sankcija koji se zasnivao na vraćanju zla za učinjeno zlo. Koncept diverzionog modela zasniva se na principu restorativnog pravosuđa koji je u svojoj osnovi imao restituciju, nadoknadu ili popravljanje štete nastale krivičnim djelom. Ovaj koncept je svoje uporište našao u idejama pokreta za neformalnu pravdu gdje se prednost daje neformalnim oblicima rješavanja konflikta nastalog izvršenjem krivičnog djela. Dakle, diverzionalni model u sistemu maloljetničkog pravosuđa predstavlja je proces u kojem se mlađi koji dođu u sukob sa zakonom trebiraju van formalnog krivičnog pravosuđa. Ovaj model je uveden i u maloljetničko krivično pravosuđe Republike Srpske gdje postoji obaveza tužioca i sudske poslovne komisije da u skladu sa principima i pravilima propisanim zakonom i podzakonskim aktima ne pribjegava vođenju formalnog krivičnog postupka, nego da slučaj maloljetnog učinjaka krivičnog djela riješe primjenom vaspitnih preporuka.

Alternativne mjere u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske

Kao mjere alternativnog karaktera zakon propisuje dvije vrste mera: policijsko upozorenje i vaspitne preporuke. Svrha primjene alternativnih mera je da se izbjegne pokretanje krivičnog postupka, a istovremeno da se primjenom vaspitnih preporuka utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivično djelo.

Policijsko upozorenje je mera koju može da izrekne samo policijski službenik uz prethodno odobrenje tužioca pod uslovom da se radi o krivičnom djelu za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Da bi policijski službenik izrekao ovu mjeru potrebno je da maloljetnik prizna krivično djelo, da je to priznanje dato slobodno i dobrovoljno, da postoji dovoljno dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo i da prema maloljetniku ranije nije izricano policijsko upozorenje, primjenjena vaspitna preporuka ili izricana krivična sankcija.

Tužilac ili sudija za maloljetnike mogu prije pokretanja postupka da primjene prema maloljetniku jednu ili više vaspitnih preporuka čime doveđe do skretanja od redovnog postupka i odustajanja od vođenja krivičnog

postupka što je jedan od osnovnih principa maloljetničkog krivičnog zakonodavstva Republike Srpske. Primjena vaspitnih preporuka je moguća ukoliko su ispunjena dva uslova: 1) objektivni uslov – da je maloljetnik počinio krivično djelo za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina, a za krivična djela za koje je propisana kazna teža od pet godina izuzetno pod uslovima predviđenim zakonom, i 2) subjektivni uslovi – da je maloljetnik priznao izvršenje krivičnog djela; da je priznanje dato slobodno i dobrovoljno; da postoji dovoljno dokaza da je maloljetnik učinio krivično djelo; da maloljetnik u pisanoj formi izražava spremnost za pomirenje sa oštećenim; da maloljetnik u pisanoj formi da pristanak za primjenu vaspitne preporuke, a mlađi maloljetnik i uz pristanak roditelja ili staraoca, i da u pisanoj formi pristanak da i oštećeni u slučaju kada se to po zakonu zahtjeva.

Vaspitne preporuke predviđene zakonom su: lično izvinjenje oštećenom; naknada štete oštećenom; redovno pohađanje škole ili redovno odlaženje na posao; uključivanje u rad, bez naknade, u humanitarnu organizaciju ili poslove socijalnog, lokalnog ili ekonomskog sadržaja; liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (bolničko ili ambulantno), i uključivanje u pojedinačni ili grupni tretman vaspitnih, obrazovnih, psiholoških i drugih savjetovališta (Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku – član 26; Službeni glasnik Republike Srpske, br. 13/10 i 63/13).

Zakonodavac u pogledu primjene vaspitnih preporuka nije postavio tako stroge uslove kao što ih je postavio kod primjene policijskog upozorenja što je i razumljivo s obzirom na vrstu organa koji ih primjenjuju. Za razliku od policijskog upozorenja vaspitna preporuka se može izreći iako je maloljetniku ranije izricana neka od alternativnih mjera ili krivična sankcija. Međutim, ipak je zakonodavac kod dvije vaspitne preporuke, lično izvinjenje oštećenom i naknada štete oštećenom, kao uslov za primjenu postavio kako pristanak maloljetnika tako i pismeni pristanak lica oštećenog krivičnim djelom.

Pri izboru vaspitne preporuke koja će se primjeniti prema maloljetniku uzeće se u obzir mišljenje i sveukupni interesi maloljetnika i interesi oštećenog, ali će se voditi računa i da se primjenom vaspitne preporuke ne ometa redovno školovanje i rad maloljetnika. Sama primjena vaspitne mjere vršiće se u saradnji sa roditeljima, usvojiocem ili staraocem maloljetnika i nadležnim organom starateljstva. Vaspitna preporuka može da traje najduže jednu godinu, s tim da se ona u toku svog trajanja može zamjeniti drugom vaspitnom preporukom ili ukinuti.

Sistem krivičnih sankcija u maloljetničkom krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske

Sistem krivičnih sankcija koje se izriču maloljetnicima obuhvata tri vrste sankcija: vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti. U sistemu krivičnih sankcija koje se izriču maloljetniku vaspitne mjere su tradicionalnog primarnog karaktera u odnosu na kazne koje se primjenjuju izuzetno (Soković, 2012). Na primarni karakter vaspitnih mjeru ukazuje i princip postupnosti u izricanju krivičnih sankcija koji propisuje da ukoliko nije postupano po principu oportuniteta i nisu primjenjene vaspitne preporuke, prednost u izricanju vaspitnih mjera uvijek će imati mjere upozorenja, zatim mjere pojačanog nadzora, zavodske mjere i kazna maloljetničkog zatvora.

Sve vaspitne mjere Zakon svrstava u tri grupe:

- 1) mjere upozorenja i usmjeravanja u koje se ubrajaju:
  - b) sudski ukor,
  - c) posebne obaveze,
  - d) upućivanje u vaspitni centar,
- 2) mjere pojačanog nadzora u koje se ubrajaju:
  - c) pojačani nadzor od strane roditelja, usvojioca ili staraoca,
  - d) pojačani nadzor u drugoj porodici i
  - e) pojačani nadzor nadležnog organa socijalnog staranja
- 3) zavodske mjere, koje obuhvataju:
  - d) upućivanje u vaspitnu ustanovu,
  - e) upućivanje u vaspitno-popravni dom i
  - f) upućivanje u posebnu ustanovu za liječenje i osposobljavanje.

Kazna maloljetničkog zatvora se primjenjuje izuzetno i to samo prema starijem maloljetniku koji je učinio krivično djelo s propisanom kaznom zatvora težom od pet godina i to ukoliko zbog teških posljedica djela i visokog stepena krivične odgovornosti ne bi bilo opravdano izreći vaspitnu mjeru.

Kao vrsta krivične sankcije u maloljetničkom krivičnom pravu pojavljuju se i mjere bezbjednosti. Mjere bezbjednosti su posebne, dopunske krivične sankcije jer se kao dopuna izriču uz druge krivične sankcije. Mjerama bezbjednosti pojačava se preventivni učinak drugih krivičnih sankcija (Mitrović, 2012). Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u

krivičnom postupku u članu 61. određuje sljedeće mjere bezbjednosti koje se mogu izreći maloljetniku: 1) obavezno psihijatrijsko lijeчењe, 2) obavezno liječeњe od zavisnosti, 3) obavezno ambulantno liječeњe na slobodi, 4) zabrana upravljanja motornim vozilom, i 5) oduzimanje predmeta.

Metodološki okvir istraživanja

Problem i predmet istraživanja

Činjenica da razni oblici devijantnog ponašanja urušavaju ne samo dijete, nego i porodicu, a samim tim i društvo, jedan je od razloga zašto ovom problemu želimo posvetiti pažnju. Ako ne pomognemo tim mladim ljudima i njihovim porodicama, šta će se dogoditi sa društvom u budućnosti? Poljuljani temelji porodice izazivaju rušenje i samog društva. Upravo zbog toga, pitanje maloljetničke delinkvencije zaslužuje posebnu pažnju, jer se radi o pojavi koja je sve veći problem društva u Bosni i Hercegovini.

Predmet ovog rada jeste da ukažemo koliko je maloljetničko prestupništvo prisutno na području opštine Derventa. Opština Derventa se nalazi na sjeverozapadu Republike Srpske. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine a na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH ima popisano 27 404 statnovnika što u odnosu na popis iz 1991. godine po kome je Derventa imala 56 489 je znatno manje. Kao razlog smanjenu broja stanovnika su ratna razaranja devedesetih godina kada je došlo do velikog broja iseljavanja stanovnika. Svjedoci smo takođe, da u poslijednjih par godina, imamo sve veći odliv stanovnika u inostranstvo u potrazi za adekvatnijim uslovima života, gdje su, osim dosadašnjih odlazaka jednog člana porodice, nejčešće oca, vidni odlasci kompletnih porodica. Međutim, i pored manjeg broja stanovništva na području opštine Derventa imamo maloljetnike kao počinitelje krivičnih i prekršajnih djela, te stoga naš zadatak i jeste da utvrdimo stanje ovog fenomena na području derventske opštine.

Kroz analizu podataka koji su dostupni u Centru za socijalni rad Derventa pokašaćemo utvrditi broj maloljetnih počinilaca krivičnih i prekršajnih djela koji su registrovani u proteklih deset godina na ovom području. Ukazaćemo na strukturu izvršenih krivičnih i prekršajnih dijela koji su izvršeni od tih maloljetnika. Daljom analizom tih podataka osvrnućemo se na određene specifičnosti u djelovanjima pojedinih faktora na pojavu maloljetničke delinkvencije, odnosno osvrnućemo se na porodični status

maloljetnika, njihove socio-ekonomske prilike u kojima žive, njihov vaspitno-obrazovni status i druge faktore koji utiču na pojavu ove društveno negativne pojave.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je utvrditi stanje maloljetničke delinkvencije na području opštine Derventa.

Hipoteze istraživanja

- H-1 Nakon donošenja Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnim postupcima Republike Srpske i njegove primjene dolazi do opadanja broja maloljetnih počinilaca krivičnih djela na području opštine Derventa.
- H-2 U strukturi krivičnih dijela koja su izvršili maloljetnici najveći broj se odnosi na imovinska krivična djela.
- H-3 Najveći broj krivičnih sankcija koje se izriču u krivičnim postupcima prema maloljetnicima odnose se na vaspitne mjere pojačanog nadzora.
- H-4 Maloljetnici izvršioči krivičnih dijela sa područja opštine Derventa češće dolaze iz porodica koje ispoljavaju obilježja poremećenih odnosa u odnosu na one koji dolaze iz porodica kod kojih nisu zabilježeni nikakvi problemi u okviru porodičnog funkcionisanja.
- H-5 Većina maloljetnih počinilaca krivičnih dijela živi u nepovoljnim socio-ekonomskim uslovima.
- H-6 Maloljetni počinioci krivičnih dijela najčešće prekidaju školovanje.

Metode, tehnike i instrumenti istraživanja

U istraživanju smo primjenili deskriptivnu i komparativnu metodu. Deskriptivna metoda primjenjuje se kada se želi ispitati i utvrditi stvarno stanje pojave i primjenjuje se kada se pojave proučavaju onakve kakve jesu, a ne utiče se na njih. U ovom radu deskriptivna metoda je primjenjena, jer pomoću nje opisujemo stvarno stanje maloljetničke delinkvencije na području opštine Derventa. Komparativna metoda se koristi kao metoda kada

se upoređuju razne pojave, događaji, posebne skupine ljudi, itd, a sve sa ciljem utvrđivanja i objašnjavanja sličnosti i razlika, te je stoga u ovom radu korištena u svrhu poređenja broja maloljetničke delinkevencije u vremenu prije i poslije donošenja novog Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije, upoređivanja pojave maloljetničke delinkvencije, tj. broja registrovanih maloljetnika iz godine u godinu, predstavljanja ove pojave na derventskoj opštini kroz različite porodične odnose i različite socijalno-ekonomski prilike porodice itd.

Kao tehnika istraživanja korištena je analiza dokumentacije. Za potrebe istraživanja bilo je neophodno analizirati podatke dostupne u Centru za socijalni rad Derventa: polugodišnji i godišnji izvještaji, dosijei maloljetnika, vađenje, realiziranje i prikazivanje podataka.

Uzorak ispitanja

Uzorak istraživanja čine maloljetni počinjoci prekršajnih i krivičnih djela na području opštine Derventa, koji su registrovani u Centru za socijalni rad Derventa u vremenskom periodu od 2007. godine do 2017. godine. Istraživanje je sprovedeno u periodu od maja 2018. godine do decembra 2018. godine.

Rezultati istraživanja sa diskusijom

U ovom delu biće prikazani i prodiskutovani rezultati sprovedenog istraživanja. Rezultati su prikazani tabelarno i grafički.

Broj registrovanih maloljetnika

Broj maloljetnika koji su registrovani u JU „Centar za socijalni rad Derventa” u periodu od 2007. godine do kraja 2017. godine prikazan je u Tabeli 1.

Tabela 1. Struktura registrovanih maloljetnika po godinama

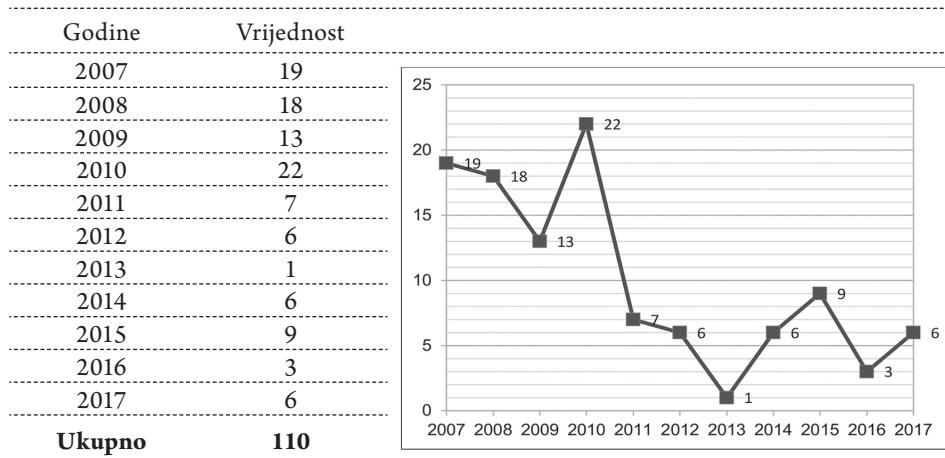

Tabela 1. razvrstava registrovane maloljetne počinioce krivičnih i prekršajnih djela po godini registracije u evidencijsi centra. Iz navedene tabele i pripadajućeg joj grafikona uočljiv je pad registrovanih maloljetnih počinilaca inkrimisanih dijela, a naročito je taj pad zabilježen od 2011. godine što se poklapa sa godinom stupanja na snagu Zakona o zaštiti i postupanja sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku. Međutim, ta tendencija opadanja u broju registrovanih maloljetnih počinilaca inkrimisanih dijela vidljiva je i prije 2011 godine, ali opet taj pad nije u tako značajnom broju kao što je to nakon 2011. godine. Jedan fenomen u naglom skoku broja registrovanih maloljetnih počinilaca koji ne prati dotadašnji trend opadanja vidljiv je u 2010. godini gdje taj broj registrovanih maloljetnika skače na 22 maloljetnika. Razlog ovakoj pojavi može se naći u rigoroznijoj primjeni Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima od strane policijskih službenika, s obzirom da je samo u toj 2010. godini registrovano 16 maloljetnika počinilaca prekršaja iz zakona o saobraćaju, a radi se o lakišim prekršajima voženja bicikla ili motocikla bez kacige ili druge propisane opreme.

Dobijeni rezultati ukazuju na pad registrovanih maloljetnih počinilaca krivičnih djela iz godine u godinu. Značajan pad registrovanih maloljetnih počinilaca krivičnih djela se poklapa sa godinom stupanja na snagu Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije čime je i potvrđena naša prva postavljena hipoteza.

Struktura prekršajnih i krivičnih djela maloljetnika

U ovom dijelu smo izvršili izdvajanje i analizu podataka koje se odnose na strukturu izvršenih krivičnih i prekršajnih djela od strane maloljetnika te smo ih prikazali u Tabeli 2.

Tabela 2. Struktura prekršajnih i krivičnih djela maloljetnika

Prekršajna i krivična djela maloljetnika	N	%
Krivična djela protiv imovine	56	49
Krivična djela protiv života i tijela	20	17
Krivična djela protiv polnog integriteta	4	3
Krivična djela protiv javnog reda i mira	6	5
Krivična djela protiv sloboda i prava građana	3	3
Krivična djela protiv pravnog saobraćaja	1	1
Krivična djela protiv bezbjednosti javnog saobraćaja	2	2
Prekršaji protiv JRM	7	6
Prekršaji iz Zakona o saobraćaju	16	14
Ukupno	115	100

U ukupnoj strukturi prekršajnih i krivičnih djela izvršenih od strane maloljetnika krivična djela protiv imovine zauzimaju 49%, zatim slijede krivična djela protiv života i tijela 17%, krivična djela protiv javnog reda i mira 5%, krivična djela protiv polnog integriteta 3%, krivična djela protiv sloboda i prava građana 3%, krivična djela protiv bezbjednosti saobraćaja 2%, krivična djela protiv pravnog saobraćaja 1%, prekršaji iz Zakona o bezbednosti saobraćaja iznose 16% i prekršaji protiv JRM čine 7% od ukupne strukture izvršenih djela.

Dobijeni rezultati ukazuju na to da naveći procenat u strukturi dijela zauzimaju imovinska krivična djela sa čak 49 %. Međutim, ako posmatramo samo strukturu izvršenih krivičnih dijela bez prekršajnih dijela tada udjel imovinskih krivičnih dijela značajno se penje iznad 50 % od ukupnog broja krivičnih dijela i on obuhvata čak 61 %. Potreba za izdvajanjem prekršajnih dijela iz strukture izvršenih dijela i prikazivanje samo izvršena krivična djela je opravdana jer se radi o djelima koja su manjeg značaja koja prema određenim autorima koja se bave kriminološkim istraživanjima prekršaje gledaju kao preddelinkventna stanja. Opravданje za ovo nalazimo i u tome što je samo u jednoj godini tj. 2010. godine prijavljeno od strane policijskih službenika 16 maloljetnika koji su počinili prekršaj iz zakona o saobraćaju i prkršaji su se odnosili na vožnju bicikla bez propisane kacige za glavu

ili adekvatno obilježenog prsluka. Dakle, radi se o maloljetnicima koji nisu počiniovi krivičnih dijela niti su skloni bilo kakvim drugim inkrimisanim radnjama. Taj odnos imovinskih krivičnih dijela u strukturi krivičnih dijela je prikazan u Tabeli 3.

Tabela 3. Vrste izvršenih krivičnih djela

Krivična djela	N	%
Krivična djela protiv imovine	56	61
Krivična djela protiv života i tijela	20	22
Krivična djela protiv polnog integriteta	4	4
Krivična djela protiv javnog reda i mira	6	7
Krivična djela protiv sloboda i prava građana	3	3
Krivična djela protiv pravnog saobraćaja	1	1
Krivična djela protiv bezbjednosti javnog saobraćaja	2	2
Ukupno	92	100

Prikazani rezultati u Tabeli 3 nam ukazuju i na jedan zabrinjavajući podatak, a to je visok udjel krivičnih djela sa elementima nasilja u ukupnoj strukturi krivičnih dijela. To su krivična djela protiv života i tijela koji zauzimaju čak 22 % od ukupnog broja krivičnih djela, a radi se o krivičnim djelima nanošenja tjelesnih povreda, teških tjelesnih povreda i djela ubistva.

Rezultati istraživanja koji se odnose na strukturu i obim djela koje vrše maloljetnici ukazuju da su maloljetnici u 49% slučaja izvršili krivična djela protiv imovine, dok je ostalih 51% raspoređeno na ostala krivična djela uključujući u to i prekršaje protiv JRM i prekršaje iz Zakona o saobraćaju koji zajedno čine 20% udjela u ukupnoj strukturi izvršenih djela. Međutim, rezultati koji su dobijeni istraživanjem strukture i obima samo krivičnih bez uvrštavanja u podatke prekršajna djela ukazuju da je čak u 61% slučaja izvršeno krivično djelo protiv imovine. Dobijeni rezultati nam potvrđuju našu drugu hipotezu da u strukturi krivičnih djela koja su izvršili maloljetnici najveći broj se odnosi na imovinska krivična djela.

Primjena krivičnih sankcija prema maloljetnicima

Prema Zakonu o postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srbije, sistem krivičnih sankcija koji se izriču maloljetnicima obuhvata tri vrste sankcija: vaspitne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i mjere bezbjednosti. U ovom dijelu rada je izvršena analiza strukture krivičnih sankcija izrečenih maloljetnim izvršiocima krivičnih djela.

Tabela 4. Struktura izrečenih krivičnih sankcija maloljetnim izvršiocima

Vrsta krivičnih sankcija	N	%
Ukor	19	24
Pojačan nadzor od strane roditelja	21	27
Pojačan nadzor nadležnog organa socijalnog staranja	33	42
Upućivanje u vaspitno popravni dom	5	6
Kazna maloljetničkog zatvora	1	1
Ukupno	79	100

Prikazani rezultati u Tabeli 4 nam ukazuju na vrstu i broj izrečenih krivičnih sankcija maloljetnim počiniocima krivičnih djela. Dakle, u ovoj tabeli su prikazani samo maloljetni počinioci krivičnih djela i sankcije koje su pojedinim maloljetnicima izrečene u krivičnim postupcima i ovim rezultatima nisu obuhvaćeni počinioci prekršaja i sankcije koje su njima izrečene u prekršajnom postupku. Iz ovih rezultata možemo da primjetimo da je najveći broj krivičnih sankcija koje su izrečene su vaspitne mjere i to mjere pojačanog nadzora. Od ukupno 79 krivičnih sankcija koje su izrečene 54 krivične sankcije čine mjere pojačanog nadzora odnosno 69% od ukupnog broja izrečenih sankcija. Iz ovakvih rezultata je jako bitno ukazati i na podatak koji je naročito značajan za organe socijalnog staranja, a koji se odnosi na izrečene 33 vaspitne mjere (42%) pojačanog nadzora nadležnog organa socijalnog staranja. Izvršenje ove mjere pojačanog nadzora upravo zahtjeva najveći angažman nadležnog organa socijalnog staranja koji ujedno ima i najveću odgovornost za realizaciju ove mjere.

Dobijeni i prikazani rezultati potvrđuju našu hipotezu po kojoj se najveći broj krivičnih sankcija koje se izriču u krivičnim postupcima prema maloljetnicima odnose na vaspitne mjere pojačanog nadzora.

Odnosi u porodici maloljetnika

Etiologija maloljetničke delinkvencije sagledava se u okviru etiologije kriminaliteta uopšte. Međutim, s obzirom na biološke, psihološke i socijalne karakteristike maloljetnika po kojim se on razlikuje od punoljetnih lica ipak postoje određene specifičnosti u djelovanjima pojedinih faktora na pojavu maloljetničke delinkvencije. Etiologiju maloljetničke delinkvencije moguće je objasniti samo povezanim djelovanjem faktora socijalne sredine i individualnih karakteristika maloljetnika, odnosno faktora vezanih za ličnost maloljetnika. Velika važnost u socijalizaciji djece u stručnoj literaturi se pridaje

upravo porodici. U kom pravcu će odvesti ta socijalizacija djece zavisi od funkcionalnog stanja same porodice. Stoga, porodica sa jedne strane može da bude pozitivan faktor u pravilnoj socijalizaciji djeteta, a sa druge strane da bude negativan faktor koji dovodi do pojave delinkventnog ponašanja njenih najmlađih članova. U nastavku ovog rada smo nastojali da izvršimo analizu podataka i prikažemo rezultate koje smo dobili u pogledu porodičnih prilika u kojima maloljetnik živi odnosno da utvrdimo kakvi su odnosi u porodici i prisustvo sociopatoloških ponašanja pojedinih članova porodice. Na ovaj način smo pokušali da utvrdimo postoji li značajna veza između pojave maloljetničke delinkvencije i porodičnih prilika maloljetnika.

U pogledu razvrstavanja porodica maloljetnika na one u kojima nema poremećaja u funkcionalisanju i one porodice u kojima su identifikovani poremećeni porodični odnosi u obliku svađa i fizičkog razračunavanja njenih članova, utvrđeno je da 56% porodica ima očuvane porodične odnose, dok su kod 44% porodica narušeni porodični odnosi i postoje problemi u pravilnom funkcionalisanju.

Većina ispitanih maloljetnika koji su izvršili prekršajna ili krivična djela dolaze iz porodica kod kojih nisu narušeni porodični odnosi. Daljom analizom podataka izvršili smo izdvajanje maloljetnika koji su počinili prekršajna djela, odnosno njih 23, i utvrdili kakvi su odnosi samo u njihovim porodicama. Na ovakav način dolazimo do rezultata da svi ovi maloljetnici žive u potpuno funkcionalnim porodicama, odnosno porodicama koji nisu opterećeni bilo kakvim sociopatološkim ponašanjima njenih članova. Sada dolazimo do drugačijih rezultata kojima obuhvatamo samo maloljetne počinioce krivičnih djela i uviđamo da čak njih 48 (55%) živi u lošim porodičnim prilikama, odnosno u porodici koja se može okarakterisati kao nefunkcionalna porodica, dok u 45% slučajeva odnosi u porodici kod maloljetnih počinilaca krivičnih djela nisu poremećeni. Ovako dobijeni rezultati nam potvrđuju pretpostavku po kojoj maloljetni izvršioci krivičnih dijela sa područja opštine Derventa češće dolaze iz porodice koje ispoljavaju obilježja poremećenih odnosa u odnosu na one koji dolaze iz porodica kod kojih nisu zabilježeni nikakvi problemi u okviru porodičnog funkcionalisanja.

Sociopatološka ponašanja u porodici sa poremećenim porodičnim odnosima

Tabela 5. Struktura sociopatoloških problema u porodicama

Sociopatološki problemi u porodicama	N	%
Alkoholizam	26	54
Osuđivanost za KD	7	15
Sklonost neradu	6	13
Sklonost skitnji	5	10
Prostitucija	4	8
Ukupno	48	100

U Tabeli 5. su izdvojene 48 porodica u kojima su identifikovani poremećeni porodični odnosi kao vid porodice sa negativnim porodičnim prilikama i izvršena je analiza zastupljenosti pojedinih sociopatoloških ponašanja članova porodice unutar njih. Rezultati ove analize pokazuju da unutar svih 48 porodica postoje pojedini oblici sociopatološkog ponašanja njenih članova i to u čak 54% ovih porodica prisutan je alkoholizam nekog od članova porodice. U 15% porodica prisutna je osuđivanost za krivična djela člana porodice maloljetnika, u 13% porodica registrovana je sklonost ka neradu, zatim sklonost skitnji zastupljena je u 10% porodica i prostitucija člana porodice maloljetnika registrovana je u 8% porodica. Prema navedenim rezultatima primat u ukupnoj strukturi sociopatoloških problema koji su prisutni u porodicama sa poremećenim porodičnim odnosima ima alkoholizam u porodici kao najzastupljeniji vid degradacije porodice.

Socio-ekonomski status porodice maloljetnika

Jedan od izuzetno teških problema koji izaziva čitav niz poremećaja u porodici povezan je sa ekonomskim i društvenim položajem porodice. Mnogobrojni faktori koji su uticali na ekonomске poremećaje u društvu određivali su i integritet porodice. Zaposlenost i nezaposlenost članova porodice jedan je od njih. Za egzistenciju nije dovoljno da je jedno zaposleno, čak ni dvoje. U mnogim porodicama egzistencija se obezbeđuje dodatnim poslovima pa i mahinacijama („siva ekonomija“ i slično), ali bez obzira na to činjenica je da radna zaposlenost članova porodice teško obezbeđuje njenu egzistenciju. Ekomska kriza samo je pojačala probleme jer je onemogućila zapošljavanje članova porodice, te se došlo u situaciju da je neophodno da

nekoliko članova porodice radi kako bi se onemogućio pad životnog standarda. Ali, nemogućnost zapošljavanja, uticala je ne samo na pad životnog standarda, nego i na pad kvaliteta života u njoj. Ekonomski krize i privredne depresije karakteristične su za zemlje u procesu tranzicije, a među njima su i države nastale raspadom Jugoslavije. Ekonomski prilike utiču i na opštu socijalnu atmosferu, porast siromaštva, nezaposlenost, umanjuje solidarnost, razaraju socijalnu koheziju i normativni sistem (Macanović, 2014).

Materijalna situacija u porodici ima značajnu ulogu kada je u pitanju zdravo odrastanje djece i njihova socijalizacija (Macanović, 2014). U istraživanju relacije između socioekonomskog statusa porodice i poremećaja u ponašanju, Singer i Mikšaj-Todorović (1989) navode da maloljetnici s vrlo izraženim sociopatološkim ponašanjem u obliku skitnje, bježanja od kuće i druženja sa asocijalnim osobama, a djelimično i kriminalnim u smislu recidivizma, potiču iz porodica s vrlo slabim ekonomskim statusom.

Kod utvrđivanja materijalnog statusa porodice odredili smo četiri kategorije prema prihodima koje porodica ostvaruje i to: nema prihoda, prihodi ispod 400,00 KM, prihodi iznad 400,00 KM i porodice koje se bave poljoprivredom.

Tabela 6. Prihodi porodice maloljetnika

Prihodi porodice maloljetnika	N	%
Nema prihoda	42	38
Ispod 400,00 KM	14	13
Iznad 400,00 KM	46	42
Bave se poljoprivredom	8	7
Ukupno	110	100

Istraživanje koje se odnosilo na socio-ekonomski status porodica u kojim živi maloljetnik vezano je za visinu mjesecnih prihoda koje ostvaruje porodica. Tabela 6. obuhvata sve maloljetnike i one koji su počinili i prekršajna djela i krivična djela i pokazuje da u 38% slučaja porodica ne ostvaruje mjesecne prihode, kod 13% porodica utvrđeno je da imaju prihode ispod 400,00 KM, prihode iznad 400,00 KM mjesечно ima 42% porodica. U 7% porodica maloljetnika utvrđeno je da se bave poljoprivredom i kod tih porodica se nije mogla odrediti visina mjesecnih prihoda koje porodica eventualno ostvaruje od poljoprivredne djelatnosti, ali se te porodice mogu svrstati u porodice sa relativno povoljnim ekonomskim statusom. Iz dobijenih podataka je vidljivo da najveći broj ispitanih živi u porodici sa određenim

materijalnim prihodima na mjesečnom nivou, odnosno njih 55% ima određene finansijske prihode. Ukoliko bi smo u ove podatke uračunali i onih 7% porodica čiji se članovi bave poljoprivrednom djelatnošću onda bi smo dobili značajan podatak koji govori da 62% porodica imaju relativno povoljne materijalne uslove. Interesantan je podatak da najveći broj maloljetnika dolazi iz porodica koji imaju prihode iznad 400,00 KM mjesečno, i da je taj broj neznatno veći u odnosu na broj maloljetnika koji dolazi iz porodica koji nemaju materijalnih prihoda, što pokazuje da se na našem uzorku nije mogla uspostaviti direktna veza između nepovoljnog materijalnog statusa i inkrimisanog ponašanja maloljetnika.

Struktura porodice maloljetnika

Nepotpuna porodica je ona porodica u kojoj nedostaje jedan ili oba roditelja. Ove porodice predstavljaju ozbiljan socijalni problem, a samim tim i zaslužuju posebnu pažnju, pomoć i podršku. Gubitak roditelja ili razvod, djeca teško prihvataju (Macanović, 2014). Rizik odrastanja u nepotpunoj porodici je dodatno pojačan i naročito veliki u periodu adolescencije, popularno nazvanom periodom „bura i oluja“ od čijeg „srećnog ili nesrećnog“ ishoda zavisi u mnogome budućnost pojedinca. Nepotpune porodice su izložene brojnim problemima socijalne, emocionalne, moralne i materijalne prirode (Macanović, 2018). Integriranost i uspješno funkcionisanje nepotpune porodice zavisi od stabilnosti roditelja sa kojim dijete živi kao i od njegove sposobnosti da se suoči sa svim problemima koje odrastanje djeteta sa sobom nosi. Često, nažalost, odrastanje u nepotpunoj porodici gotovo da ne može da prođe nezapaženo ostavljajući pri tom veće ili manje posljedice po razvoju djeteta i ispoljavanje određenih karakteristika. Pokazalo se da 82 (75%) maloljetnika živi sa oba roditelja, njih 19 (17%) živi sa majkom, šest (5%) živi sa ocem, a tri (3%) maloljetnika ne živi sa biološkim roditeljima već sa drugim osobama. Dalje, utvrđivali smo razloge koji dovode do nepotpunosti porodice, odnosno koji su najčešći razlozi zašto maloljetnik ne živi sa oba roditelja i utvrđeno je da je u 42% razlog nepotpunosti porodice razvod roditelja, u 47% razlog za nepotpunost porodice je smrt jednog od roditelja, a u 11% maloljetnik ne živi ni sa jednim od roditelja, dakle radi se o odbacivanju djeteta od strane jednog ili oba roditelja. Ovakvi rezultati nam ukazuju da većina maloljetnika živi u potpunim porodicama i da se ne može utvrditi veza između nepotpunosti porodice i pojave maloljetničke delinkvencije.

Školski status maloljetnika

Prva institucija, poslije porodice, koja reaguje na delinkventno ponašanje je škola. Škola je u svojim zahtjevima orijentisana, po pravilu, prema učenicima srednjih sposobnosti. Zato ona vrši u izvjesnoj mjeri negativan uticaj i na one s nižim, kao i one s najviše razvijenim sposobnostima. Škola je naročito teška za učenike s posebnim ličnim problemima, a izrazito nadareni učenici ne dobivaju dovoljnog poticaja u tradicionalnoj školi (Rot, 1989).

Za uspjeh djeteta u školi veoma je važan odnos roditelja prema školi. Adolescenti koji neorganizovano provode slobodno vrijeme, bez angažmana roditelja, i u socijalnim kontekstima bez nadzora, imaju i lošije ocjene u školi. Vrlo često je posljedica roditeljske nebrige i slabog nadzora izbjegavanje škole, povremeno izostajanje ili trajno napuštanje. Bježanje iz škole je univerzalna pojava i pratilac različitih oblika ponašanja učenika koja se najčešće ne svrstavaju u težak poremećaj. Međutim, ova pojava postaje problem kada se javlja kao simptom predelinkventnog ili delinkventnog ponašanja, ili kada ukazuje na teže poremećaje na relaciji učenik-škola-porodica-socijalna sredina. U stručnoj literaturi koja se bavi pitanjima maloljetničke delinkvencije i obrazovnog statusa maloljetnika uočljiv je negativniji stav maloljetnih delinkvenata prema školi. Tako i u rezultatima istraživanja kriminalne inficiranosti učenika vidljivo je da učenici u osnovnim i srednjim školama imaju pozitivniji stav prema pojmu škole, u odnosu na maloljetne delinkvente (Macanović, 2014).

Jedna od hipoteza koju smo postavili u našem istraživanju odnosila se na pretpostavku da maloljetni počinjoci krivičnih djela najčešće prekidaju školovanje. Stoga smo željeli da ustanovimo koliko je maloljetnika u toku izvršenja djela pohađalo osnovnu ili srednju školu, a koliko njih u vrijeme izvršenja djela nije pohađalo školu iz razloga prekida školovanja bilo u toku osnovnog bilo u toku srednjeg obrazovanja.

Tabela 7. Školski status maloljetnika

Prihodi porodice maloljetnika	N	%
Pohađa osnovnu školu	12	11
Pohađa srednju školu	66	60
Napustio osnovnu školu	10	9
Napustio srednju školu	22	20
Ukupno	110	100

Rezultati prikazani u Tabeli 7 ukazuju da je 11% maloljetnika u vrijeme izvršenja djela pohađalo osnovnu školu, njih 60% je pohađalo srednju školu. U vrijeme izvršenja djela nije pohađalo školu 9% maloljetnika koji su obrazovni proces prekinuli u osnovnoj školi, a 20% njih je završilo osnovnu školu ali su prekinuli školovanje u srednjoj školi.

Iz ovih rezultata vidljivo je da je u ukupnom uzorku 71% maloljetnika u vrijeme izvršenja djela bilo obuhvaćeno obrazovnim procesom, dok je njih 29% prekinulo školovanje i u vrijeme izvršenja djela nisu bili obuhvaćeni obrazovnim procesom. Izdvajajući maloljetnike koji su počinili prekršajna djela i analizirajući podatke samo u pogledu počinilaca krivičnih djela ne bi se u značajnoj mjeri promjenio odnos u pogledu školskog statusa i dalje je preko 60% maloljetnih počinilaca krivičnih dijela bilo obuhvaćeno obrazovnim procesom u vrijeme izvršenja djela. Ovako dobijeni rezultati nisu potvrdili našu posljednju pretpostavku da maloljetni počinioци krivičnih djela najčešće prekidaju školovanje.

Zaključak

Donošenje Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku određuje jedan poseban pravni položaj maloljetniku u krivičnom postupku pri čemu s jedne strane garantuje maksimalna prava i zaštitu interesa maloljetnika, a sa druge strane vodi ka uspješnijoj borbi u sprečavanju i suzbijanju kriminalne djelatnosti najmladih članova društva. Već u osnovnim odredbama zakon propisuje obavezu svih službenih lica koji učestvuju u krivičnom postupku prema maloljetnicima da postupaju na način da unapređuju osjećaj dostojanstva i lične vrijednosti djeteta, da vode računa o uzrastu djeteta, njegovim najboljim interesima, zabranjuje bilo kakav oblik diskriminacije i određuje minimalna prava maloljetnika u postupku. Uveden je sistem neformalnih mjera kojim se želi preusmjeriti sa redovnog postupka. Po prvi put je data mogućnosti i policijskim službenicima da primjenom svoje mjere zaustave krivični postupak prema maloljetnicima, a da u isto vrijeme utiče na pravilan razvoj maloljetnika i jačanje njegove lične odgovornosti kako ubuduće ne bi činio krivična djela. Takođe, sud i tužilac za maloljetnike imaju obavezu da primjenom vaspitnih mjera, kada god je to moguće, izvrše preusmjeravanje od redovnog postupka. Način primjene ovih alternativnih mjera određen je podzakonskim aktima i upravo tu u ovim aktima možemo naći manjkavosti u pogledu načina primjene

pojedinih vaspitnih mjera, odnosno u njihovoj komplikovanosti koji dovode do toga da se njihovo izricanje izbjegava od strane nadležnih organa. Sistem krivičnih sankcija i njihovo izvršenje je detaljno utvrđeno pomenutim zakonom. Značajna uloga u pogledu izricanja krivičnih sankcija i njihovog izvršenja data je i organu starateljstva koji svu svoju djelatnost usmjerava ka najboljim interesima maloljetnika i njegovom daljem pravilnom vaspitanju, prevaspitanju i razvoju.

Sve ovo ukazuje na jedan potpun i cjelovit zakon kojim se obezbeđuje poseban pravni položaj maloljetnom učiniocu krivičnih dijela u krivičnom zakonodavstvu jedne zemlje. Pravni položaj koji vodi računa o psihofizičkim karakteristikama te specifične populacije koja je još uvijek u fazi fizičkog i intelektualnog razvoja, koji treba da vodi rehabilitaciji i socijalnoj reintegraciji djeteta i njegovom pruzimanju konstruktivne uloge u društvu. Primjer opštine Derventa i CSR Derventa koje smo u radu prikazali govorе o efikasnosti novog zakona i trendovima maloljetničke delinkvencije u ovoj opštini. Svakako da je neophodno sagledati situaciju na nivou čitave Republike Srpske kako bi dali jednu generalnu konstataciju po pitanju kretanja maloljetničke delinkvencije, ali svakako da je taj trend u opadanju na šta su ukazali i rezultati ovog istraživanja.

Literatura

- Demirović, S., (2015). *Pravni aspekti maloljetničke delinkvencije u Bosni i Hercegovini. (Doktorska disertacija)*. Banja Luka: Panevropski univerzitet „Apeiron”.
- Jugović, A. (2009). *Teorija društvene devijantnosti*. Beograd: JP Službeni glasnik.
- Macanović, N. (2014). *Kriminogena inficiranost učenika*. Banja Luka: Udruženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci.
- Macanović, N. (2018). Odnos djece i roditelja koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora. *Beogradska defektološka škola*, 24(3), 53–69.
- Mitrović, Lj. (2012). Mjere bezbjednosti u maloljetničkom krivičnom pravu Republike Srpske. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 12(1-2), 266–272.
- Rot, N. (1989). *Osnovi socijalne psihologije*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

- Selman, Dž., Mitrović, Lj., Ulitilović, D., Mirkonj, N., & Šain, D. (2012). *Maloljetnici u krivičnom postupku sa zbirkom propisa iz oblasti maloljetničkog pravosuđa*. Banja Luka: Ministarstvo pravde RS.
- Singer, M., & Mikšaj-Todorović, Lj. (1989). *Delinkvencija mladih*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Službeni glasnik RS 64/17 (2017). *Krivični zakonik Republike Srpske*. Banja Luka: Službeni glasnik Republike Srpske.
- Službeni glasnik RS 13/10 i 63/13 (2013). *Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku*. Banja Luka: Službeni glasnik Republike Srpske.
- Soković, S. (2012). Osnovne karakteristike i izvršenja krivičnih sankcija koje se izriču maloljetnicima, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, 12(1-2), 166–174.
- Ujedinjene nacije (1985). *Standardna minimalna pravila UN za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila)*. Njujork: Ujedinjene nacije.

STATE OF JUVENILE DELINQUENCY IN THE MUNICIPALITY OF DERVENTA

Nebojša Macanović¹, & Dejana Dujaković²

¹University of Banja Luka – Faculty of Political Sciences, Bosnia and Herzegovina

²Center for Social Work Derventa, Derventa, Bosnia and Herzegovina

Abstract

Juvenile delinquency is one of the most significant social problems today, due to its negative emotional, physical and economic ramifications that are felt in communities in modern society. Studying the criminal activity of the juvenile for the society is of special significance because of the fact that juvenile delinquents often appear to adult perpetrators of criminal offenses, so through the study of the extent, structure and dynamics of juvenile delinquency, the success of the social policy towards the youth in general can be monitored. The aim of our work was to determine the number of juvenile perpetrators of crimes and offenses registered in the past ten years in this area through the analysis of data available at the Social Work Center of Derventa. By pointing out the structure of the criminal and misdemeanor offenses, we also look at the family status of the juvenile, their socio-economic situation in which they live, their educational status and other factors influencing the occurrence of this socially negative phenomenon. Starting from these indicators, we actually want to point to the effectiveness of the new Act on Protection and Treatment of Children and Juveniles in Criminal Procedure, which entered into force in 2010. Of course, this example of an analysis of the state of juvenile delinquency in the Derventa municipality may be an indicator of the effectiveness of this law, as well as pointing to some other guidelines when it comes to working with such a youth population.

Key words: juvenile delinquency, family, school, educational recommendations, society